

SUDOVI U SISTEMU OSTVARENJA PRAVOSUDNE FUNKCIJE U BOSNI I HERCEGOVINI

SAŽETAK: Zadatak Sudova u Bosni i Hercegovini je da u ime države i njenih građana donosi zakonite odluke u sporovima koje su pravni subjekti nanijeli na način što su povrijedili pravne norme imajući u vidu sporove iz krivičnih, radnih, građanskih-imovinskih, porodičnih i drugih grana prava određujući pritom relevantne sankcije protiv subjekata bilo fizičkih ili pravnih lica koji su povrijedili pravnu normu. Istraživanja provedena poslednjih godina su pokazala da posle reforme pravosudnih organa, posle 2005.godine sudovi ne ostvaruju svoju ulogu na zadovoljavajućem nivou uzimajući pritom ekisaksno i kvalitetno izvršavanje zadataka koje je država prednjih postavila. Uviđa se da se tu radi o dugotrajnim sudskim postupcima, zatim velikim brojem neriješenih predmeta, nedovoljnim broj sudija, slabom komunikacijom između medija i sudstva, rijetko pokretanje disciplinskih postupaka protiv sudija i slično. Statistički podaci nesumljivo pokazuju nezavidan broj neriješenih predmeta po sudovima, što samo potvrđuje da ipak postoji određeni vid neefikasnosti sudova kod nas. Zato da bi Bosna i Hercegovina sa dva entiteta F BiH i RS te condominijumom Brčko distriktom postala dio Evropske unije potrebno je izvršiti usaglašavanje propisa sa evropskim standardima i iste okončati. U tom dijelu autori rada žele na svojstven način dati svoj doprinos kroz teorijske posltulate da zadaci suda budu ostvareni i postavljeni na viši nivo a sudovima ostavlja da svojim praktičnim djelovanjem to pretvore u ostavrenje zadataka na višem nivou.

KLJUČNE RIJEČI: nadležnost sudova, sudski sistem, nezavisnost i samostalnost sudije.

Uvod

Osnovni zadatak sudova u Bosni i Hercegovini jeste da izvršava na zakonit način pravosudnu funkciju čiji cilj jeste nezavisno, efikasno i kvalitetno provođenje aktivnosti presuđivanja i donošenja pravičnih i zakonitih odluka.

Imajući to u vidu, načelo nezavisnosti sudija stavljamo na prvo mjesto, a ono se prevashodno postiže u zakonito provedenom postupku pravilnim načinom izbora sudija, te odgovarajućim materijalnim položajem sudija i njihovim društvenim statusom. Ova nezavisnost prije svega podrazumijeva da je sud u svom radu vezan samo ustavom i zakonima, a da je nezavisan od svih vrsta pritisaka a posebno političkih.

Kod nezavisnosti sudija do izražaja dolaze temeljna načela o radu i organizaciji sudova u koja pre svih ubrajamo: načelo zakonitosti, nezavisnosti, sudijskog imuniteta, inkompatibilnosti, stalnosti sudijske funkcije, javnosti suđenja i slično. Kroz navedena načela provejava zakonski duh vladavine prava i zbog toga pomenuta načela ulaze u kategoriju Ustavnih načela.

Zašto nećemo pogriješiti kada akcenat u svemu tome stavljamo na specifičnost Suda na ostvarivanju zadataka kao pravosudne funkcije u Bosni i Hercegovini. Naime u Dejtonskom ustavu Bosne i Hercegovine nije predviđena klasična podjela vlasti. Ovo stoga što je sudska vlast izostavljena osim Ustavnog suda Bosne i Hercegovine koji ima druge nadležnosti u odnosu uspostavljene sudove u oba entiteta i Brčko distriktu.

Sud Bosne i Hercegovine osnovan je kasnije iz prostog razloga da ukaže da na državnom nivou nije postojao sud opšte nadležnosti u funkciji vrhovnog suda. Zato je ova okolnost znatno uticala na samo ostvarenje zadatke sudske vlasti kao specifikuma. U našoj državi doista postoji mnogo činilaca koji neomogućavaju efikasnu pa tako i nezavisnu ulogu suda i njenog nedovojivog dijela sudske vlasti, a koji su prije svega proizvod tranzicije u kojoj se Bosna i Hercegovina našla.

Poznato nam je da je Bosna i Hercegovina složena država, sa složenim ustavnim uređenjem i da kao takva svakako nastoji da postane članica Evropske unije, što je od velike važnosti da se detaljno uredi tripartitni sistem vlasti i to zakonodavne, izvršne i sudske vlasti, posebno iz razloga što će skorije vrijeme evropski prostor postati jedinstveno pravno i ekonomsko područje gdje bi ostvarenje ljudskih prava i sloboda bilo vrlo efikasno i temeljito urađeno.

1. Osnovna uloga suda u Bosni i Hercegovini

Na samom početku smo istakli da je Zadatak Sudova u Bosni i Hercegovini da u ime države i njenih građana donosi zakonite odluke u sporovima koje su pravni subjekti nanijeli na način što su povrijedili pravne norme imajući pritom u vidu sporove iz krivičnih, radnih, građanskih - imovinskih, porodičnih i drugih grana prava određujući pritom relevantne sankcije protiv subjekata bilo fizičkih ili pravnih lica koji su povrijedili pravnu normu. Nakon toga smo naglasili da sud vođen svojim temeljnim načelom neovisnosti ima prevashodnu zadaću i na polju zaštite ljudskih prava i sloboda od eventualne samovolje državne vlasti odnosno njenih organa, a to postiže ničim drugim nego putem nezavisnih sudova koji tu vlast ograničavaju i donose odluke putem kojih sprovode kontrolu.

U tom kontestu sud kao nezavini organ mora i treba na pravi način ako ima jedinstveno i nezavisno djelovanje sa brojem sudija koji su zadovoljni svojim materijalnim statusom i radnim uslovima, dalje ako kažnjava sudije koji počine određene prekršaje, ako ima dobru materijano tehničku opremu a uz to i dobru saradnju sa medijima a što se sve ostvaruje poštovanjem relevantnih načela onda je sasvim sigurno zadatak suda ostvaren i njegova opstojnost pravno utemeljena.

Za uspostavu savremenijih sudova bitna je podjela vlasti na zakonodavnu, izvršnu i sudsku, zatim jedankost pred zakonom, te efikasna zaštita ljudskih prava. Kod podjele vlasti na zakonodavnu, izvršnu i sudsku sudovima se povjerava ostvarivanje sudske vlasti. Prema prirodi svoje funkcije sudovi su bliži izvršnoj vlasti, jer neposredno primjenjuju zakone i podzakonske propise, ali postoje i bitne razlike među njima. Sudovi djeluju samo u slučaju kada nastane spor. Njihov zadatak je da utvrde činjenično stanje u konkretnom slučaju i da odluče koji će se zakonski ili podzakonski propis na činjenično stanje primijeniti. Odluka (presuda ili rješenje) suda ne podliježe kontroli zakonodavne niti izvršne vlasti dok sudovi kontroliraju akte i zakonodavne i izvršne vlasti. Sudovi uvijek djeluju na inicijativu stranaka ili po službenoj dužnosti.

Jedno od najvažnijih načela u sudstvu je načelo nezavisnosti i nepristrasnosti, a izvršna vlast je pod nadzorom parlamenta gdje političke partije vrše veliki interes. S druge strane, izvršna vlast osigurava provođenje sudskih odluka i u više slučajeva ima uticaja i na izbor sudija. Izbor sudija spada u nadležnost Visokog sudskog i tužilačkog vijeće Bosne i Hercegovine koji je nezavisan organ države Bosne i Hercegovine i kao samostalni organ ima zadatak da osigura nepristrasno, profesionalno i neovisno pravosuđe na svim nivoima države Bosne i Hercegovine.

Sud primjenjujući zakonske norme i radeći na principima primjene materijalnog i procesnog prava sa autoritetom države primjenjuje pravo na konkretne slučajeve i donosi zakonite odluke. Postavlja se pitanje razlike pravosuđa i sudstva? Naravno na temelju uočenih razlika naša saznanja su više nego ustoličena i imaju svoj stav u tom dijelu obzirom na poznatu činjenicu da sudstvo obuhvata samo sudove svih nivoa a pravosuđe obuhvata pre svega i tužilaštvo, notare, advokate, ombudsmane pa i pravobranilaštvo koje je u Brčko distriktu Bosne i Hercegovine dio pravosudnog sistema.

Naravno moramo naglasiti da sudovi vršeći svoju funkciju određuju i utemeljuju svoju djelatnost u različitim aspektima: odlučivanja u sporovima koji nastaju povodom ličnih odnosima, pravima i obavezama građana; izricanje kazni i drugih mjera prema počiniocima krivičnih, prekršajnih i drugih kažnjivih djela predviđenih zakonom pa i rješavanje privrednih prestupa i upravnih sporova kroz podnošenje relevantne tužbe. Moramo istaći a to i primjećujemo da su sudovi jedina institucija pravosudnog sistema čija nadležnost jeste sankcionisanje, odnosno odlučivanje o najvažnijim vrijednostima počevši od slobode uzevši pritom i život čovjeka kao bića do imovine. Karakter državnog sistema uopšte zavisi od Ustavnog položaja i ustrojstva sudova kao dijela pravosudnog sistema koji se prožima kroz sudsku vlast. Nepristrasan i neovisan položaj sudova u Bosni i Hercegovini dominantno svoju

ulogu realizuje na temeljima načela zakonitosti čije presude i rješenja svoj osnov imaju u ustavu, zakonima i podzakonskim aktima. Ovo načelo omogućava nepristrasnu slobodu sudijama u sudovima da bez pritiska bilo izvršne ili zakonodavne vlasti ili političkih pritisaka donesu pravilnu i na zakonu utemeljenu odluku. Osim toga sudija kao subjekt u sudu na bilo kom nivou kao takav, obzirom da ne podliježe reizbornosti bez ograničenja mandata na jednom mjestu ili u interesu sudstva na drugom mjestu svoju dužnost može obaviti kvalitetno i onako kao to regulišu zakonski propisi. Načelo inkompatibilosti omogućava sudiji da ne može obavljati drugi posao u drugoj službi osim u sudstvu obzirom da su Zakonodavna i izvršna vlast posebni dio sistema vlasti na teritoriji Bosne i Hercegovine. Načelo javnosti suđenja znači da je raspravljanje i odlučivanje pred sudom otvoreno za sve građane koji imaju volju i želju da prisustvuju suđenju tako da to daje publicitet i veliki značaj ovoj instituciji. Naravno javnost je isključena u onim slučajevima koje je zakon decizno regulisao npr. u porodičnim odnosima u dijelovima koji se tiču bračnog, roditeljskih i starateljskih dužnosti. I napokon Sudija uživa imunitet koji se sastoji u tome da ne može odgovarati za mišljenje izneseno u vršenju svoje funkcije tokom vođenja postupka i izricanja presude odnosno donošenja rješenja.

2. Sudski sistem Federacije Bosne i Hercegovine

2.1. Vrhovni sud Federacije Bosne i Hercegovine

Sukladno Ustavu Federacije BiH sudsku funkciju u Federaciji BiH vrše Ustavni i Vrhodni sud Federacije BiH. Dakle, to su sudovi Federacije Bosne i Hercegovine te kantonalni i opštinski sudovi. Redovni sudovi u Federaciji Bosne i Hercegovine svoju organizaciju temelje na tri nivoa i to počevši od nižih ka višim od općinskog, kantonalnog do Vrhovnog suda Federacije BiH. Redovni sudovi koji jesu predmet našeg rada svoju organizaciju, nadležnost, finansiranje, i druga pitanja od značaja za funkcionisanje uređuju Zakonom o sudovima u Federaciji Bosne i Hercegovine [1]. Ovakav sistem sudske vlasti utemeljen je na tri osnovna principa i to: samostalnosti i neovisnosti; jednak tretman svim strankama u postupku i napokon princip javnosti rada gdje je svakom građaninu dostupno prisustvovanje kod odlučivanja suda u određenom postupku gdje javnost rada na osnovu zakona nije isključena. Već smo napomenuli da su sudovi samostalni i nezavisni organi u odnosu na zakonodavnu i izvršnu vlast te da niko ne smije uticati na nezavisnost i nepristrasnost sudije pri odlučivanju u predmetima koji su mu dodijeljeni u rad.

Vrhovni sud Federacije Bosne i Hercegovine je nesumljivo najviši žalbeni sud u Federaciji [1]. Stvarna nadležnost Vrhovnog suda Federacije se ogleda u sledećem: da

odlučuje o redovnim pravnim lijekovima protiv odluka kantonalnih sudova ako je to zakonom određeno, da odlučuje o vanrednim pravnim lijekovima protiv pravosnažnih odluka sudova kada je to zakonom određeno, da odlučuje o pravnim lijekovima protiv odluka svojih vijeća, ako zakonom nije drugačije određeno, da rješava sukobe nadležnosti između kantonalnih i općinskih sudova sa područja različitih kantona, ako zakonom nije drugačije određeno; da odlučuje o prenošenju mjesne nadležnosti sa jednog suda na drugi sud kada je to određeno zakonom i da obavlja druge poslove utvrđene zakonom, osim onih iz nadležnosti Ustavnog suda Federacije Bosne i Hercegovine. Napokon Vrhovni sud Federacije može imati i izvorne nadležnosti, ako su utvrđene i uređene federalnim zakonima.

Vrhovni sud Federacije i kantonalni sudovi mogu pokrenuti postupak pred Ustavnim sudom Federacije Bosne i Hercegovine, odnosno Ustavnim sudom Bosne i Hercegovine u skladu sa ustavom i odgovarajućim propisima koji uređuju postupak pred Ustavnim sudom [1].

2.2. Kantonalni sudovi u Federaciji BiH

Organizacija ovih sudova je utemeljena Zakonom o sudovima u Federaciji Bosne i Hercegovine i kako takva utemeljena na organizaciji deset kantonalnih sudova sa sjedištem u Bihaću, Odžaku, Tuzli, Zenici, Goraždu, Novom Travniku, Mostaru, Širokom Brijegu, Sarajevu i Livnu.

Nadležnost ovih sudova ispoljena kroz prvostepenu nadležnost jeste: da sudi za krivična djela za koja je zakonom propisana kazna zatvora više od 10 godina ili dugotrajni zatvor, ako zakonom nije određena nadležnost drugog suda; da postupa u toku istrage i nakon podizanja optužnice u skladu sa zakonom; da sudi za krivična djela za koja je Sud Bosne i Hercegovine prenio nadležnost na kantonalne sudove, da odlučuje u svim upravnim sporovima, kao i o zahtjevima za zaštitu sloboda i prava utvrđenih ustavom, ako su takve slobode i prava povrijeđeni konačnim pojedinačnim aktom ili radnjom službenog lica u organima uprave, odnosno odgovornog lica u preduzeću, ustanovi ili drugom pravnom licu kada za zaštitu tih prava nije osigurana druga sudska zaštita.

Drugostepena nadležnost: odlučuje o žalbama protiv odluka općinskih sudova, odlučuju o drugim redovnim i vanrednim pravnim lijekovima, ako je to određeno zakonom te ostale radnje koje se odvijaju kroz rješavanje o sukobu mjesne nadležnosti između općinskih sudova sa područja kantona; odlučivanje o prijenosu mjesne nadležnosti sa jednog općinskog suda na drugi općinski sud na području kantona; odlučuje o brisanju osude i prestanku mjera sigurnosti i pravnih posljedica osude na osnovu sudske odluke; da postupa po molbama za

pomilovanje u skladu sa zakonom; da rješava o priznavanju odluka stranih sudova, stranih trgovačkih sudova i stranih arbitraža; da pruža međunarodnu pravnu pomoću krivičnim predmetima i da obavlja druge poslove određene zakonom.

2.3. Opštinski sudovi u Kantonima Federacije Bosne i Hercegovine

Opštinski sudovi obrazuju se za područje jedne ili više opština u Kantonu s tim da poslove obavljaju u sjedištu ili van sjedišta suda u odjeljenjima kako je to regulisano zakonima o sudovima Federacije Bosne i Hercegovine. Ovi sudovi nadležni su da rješavaju predmete po oblastima kako je to navedeno u daljnjem izlaganju. Naime, Opštinski sudovi imaju prvostepenu nadležnost u svim krivičnim, građanskim i privrednim predmetima osim ako su ustavom i zakonom neke od tih nadležnosti prenesene na druge sudove [2].

Općinski sud je stvarno nadležan za rješavanje predmeta u Krivičnim predmetima u prvom stepenu da sudi za krivična djela za koja je zakonom propisana kao glavna kazna novčana kazna ili kazna zatvora do 10 godina, ako posebnim zakonom nije određena nadležnost drugog suda; za krivična djela za koja je posebnim zakonom određena nadležnost općinskog suda; za krivična djela za koja je Sud Bosne i Hercegovine prenio nadležnost na općinski sud; u svim krivičnim postupcima protiv maloljetnika, potom da postupa tokom istrage i nakon podizanja optužnice u skladu sa zakonom, da odlučuje o vanrednim pravnim lijekovima kad je to zakonom predviđeno; da odlučuje o brisanju osude i prestanku mjera sigurnosti i pravnih posljedica osude, na osnovu sudske odluke i da postupa po molbama za pomilovanje u skladu sa zakonom.

U građanskim predmetima da u prvom stepenu sudi u svim građanskim sporovima i u vanparničnom postupku.

U privrednim predmetima općinski sudovi koji imaju privredna odjeljenja u prvom stepenu sude: u sporovima koji se odnose na prava i obaveze po osnovu pravnog prometa roba, usluga, vrijednosnih papira, vlasničkih i drugih stvarnih prava na nekretninama, te na prava i obaveze proistekle iz vrijednosnih papira u kojima su obje stranke u postupku pravno lice ili fizičko lice koje, u svojstvu samostalnog poduzetnika ili u drugom svojstvu, obavlja privrednu ili drugu registriranu djelatnost u vidu osnovnog ili dopunskog zanimanja; u sporovima koji se odnose na brodove i na plovidbu na moru i unutrašnjim vodama, te u sporovima na koje se primjenjuje plovidbeno pravo, osim sporova o prijevozu putnika; u sporovima koji se odnose na avione, te u sporovima na koje se primjenjuje vazduhoplovno pravo, osim sporova o prijevozu putnika; sporovi iz autorskog prava, srodnih prava i prava industrijske svojine; sporove nastale povodom djela za koja se tvrdi da predstavljaju

neloyalnu konkurenciju ili monopolistički sporazum; privredne prijestupe i u postupku stečaja i likvidacije, u skladu sa zakonom, kao i u svim sporovima koji nastanu u toku i povodom provođenja postupka stečaja i likvidacije.

U drugim predmetima: da vodi izvršni postupak, ako zakonom nije drugačije određeno; da određuje mjere osiguranja, ako zakonom nije drugačije određeno; da rješava u posebnim postupcima, ako zakonom nije drugačije određeno; da obavlja zemljišno-knjižne poslove u skladu sa zakonom; da pruža pravnu pomoć sudovima u Bosni i Hercegovini; da vrši poslove međunarodne pravne pomoći, ako zakonom nije određeno da neke od tih poslova vrši kantonalni sud; da vrši poslove upisa u registre pravnih lica i da vrši druge poslove određene zakonom.

Uviđa se da su Opštinski sudovi opterećeni neriješenim predmetima prevashodno Komunalnim kojih je svakim danom sve više i koje predmete u posljednje vrijeme rješava Udruženje Medijatora sa stručnim kadrovima radi rasterećenja sudova sa ovim predmetima.

Opšte poznato je da je Projekt Visokog sudskog i tužilačkog vijeća za reorganizaciju sudova za prekršaje završen već sada davne 2006. godine te da su umjesto prekršajnih sudova osnovana prekršajna odjeljenja u opštinskim odnosno osnovnom sudu Republike Srpske koji obaljavaju poslove uglavnom u više mjesta izvan sjedišta opštinskog odnosno osnovnog suda. Na nivou Federacije Bosne i Hercegovine djeluje trenutno 28 opštinskih sudova.¹

3. Sudski sistem Republike Srpske Bosne i Hercegovine

Zakon o sudovima Republike Srpske utvrđuje mjesto sudova u sistemu vlasti i sadrži osnovne principe o organizaciji i funkcioniranju sudova. Tako navodi se da sudsku vlast vrše sudovi koji su samostalni i nezavisni organi koji svoje funkcionisanje temelje osnovnim sudovima, okružnim i Vrhovnim sudom Republike Srpske koji je najviši sud u Republici koji obezbjeđuje jedinstvenu primjenu zakona [3].

Ustavni princip sudske nezavisnosti i samostalnosti proističe iz značaja koji se u Republici Srpskoj pridaje sudovima kao organima vlasti. Sudovi, prema Ustavu Republike Srpske, štite ljudska prava i slobode, utvrđena prava i interese pravnih subjekata i zakonitost, kao proklamirane društvene vrijednosti. Sudovi odlučuju samostalno i zakonito, te treba da spriječe svako nezakonito donošenje odluka pod bilo čijim uticajem. Ovo ukazuje na tijesnu vezu između sudske nezavisnosti i samostalnosti, s jedne strane, i principa zakonitosti, s

¹ Navodimo slijedom toga Opštinske sudove: U Bihaću, Velikoj Kladaši, Cazinu, Sanskom Mostu, Bosanskoj Krupi, Orašju, Gračanici, Živinicama, Kalesiji, Tuzli, Gradačcu, Kaknju, Tešnju, Žepču, Zavidovićima, Zenici, Visokom, Goraždu, Travniku, Kiseljaku, Bugojnu, Čapljini, Konjicu, Mostaru, Ljubuškom, Širokom Brijegu, Sarajevu i Livnu.

druge strane. Sudovi su samostalni i nezavisni od zakonodavne i izvršne vlasti. Sudovi u svom radu postupaju nepristrasno, blagovremeno i efikasno. Niko ne smije utjecati na nezavisnost i nepristrasnost sudije pri odlučivanju u predmetima koji su mu dodijeljeni.

3.1. Vrhovni sud Republike Srpske

Vrhovni sud je nadležan [3]: da odlučuje o redovnim pravnim lijekovima protiv odluka okružnih sudova, ako je to zakonom određeno; da odlučuje o vanrednim pravnim lijekovima protiv pravosnažnih odluka sudova kada je to zakonom određeno; da odlučuje o pravnim lijekovima protiv odluka svojih vijeća, ako zakonom nije drugačije određeno; da rješava sukobe nadležnosti između sudova, ako zakonom nije drugačije određeno; da odlučuje o prenošenju mjesne nadležnosti s jednog suda na drugi sud, kada je to određeno zakonom; da obavlja druge poslove određene zakonom.

3.2. Okružni sudovi u Republici Srpskoj

Okružni sudovi osnivaju se za područje dva ili više osnovnih sudova [3]. U Republici Srpskoj djeluje pet okružnih sudova [3]. Stvarana nadležnost sudova bazirana je na sledećem:

- U krivičnim predmetima: Prvostepena nadležnost je da sudi za krivična djela za koja je zakonom propisana kazna zatvora preko 10 godina ili dugotrajni zatvor, ako zakonom nije određena nadležnost drugog suda; da postupa u toku istrage i nakon podizanja optužnice u skladu sa zakonom; da sudi za krivična djela za koja je Sud Bosne i Hercegovine prenio nadležnost na okružne sudove; i da odlučuje u svim upravnim sporovima i to prema sjedištu prvostepenog upravnog organa, kao i o zahtjevima za zaštitu sloboda i prava utvrđenih ustavom, ako su takve slobode i prava povrijeđeni konačnim pojedinačnim aktom ili radnjom službenog lica u organima uprave, odnosno odgovornog lica u preduzeću, ustanovi ili drugom pravnom licu, kada za zaštitu tih prava nije obezbijedena druga sudska zaštita. Posebno odjeljenje za organizovani i najteže oblike privrednog kriminala (Posebno odjeljenje), formirano u okviru Okružnog suda u Banjoj Luci, nadležno je na čitavoj teritoriji Republike Srpske, za postupanje u slučajevima predviđenim članom 3. Zakona o suzbijanju organizovanog i najtežih oblika privrednog kriminala, bez obzira na propisanu kaznu za pojedino krivično djelo, odnosno u svim slučajevima kada je od glavnog specijalnog tužioca donijeta odluka o preuzimanju predmeta.

Drugostepena nadležnost da odlučuje o žalbama protiv odluka osnovnih sudova; da odlučuje o drugim redovnim i vanrednim pravnim lijekovima, ako je to određeno zakonom. Ostalo da rješava o sukobu mjesne nadležnosti između osnovnih sudova sa svog

područja u skladu sa zakonom da odlučuje o prenosu mjesne nadležnosti sa jednog osnovnog suda na drugi osnovni sud na svom području; da odlučuje o brisanju osude i prestanku mjera bezbjednosti i pravnih posljedica osude, na osnovu sudske odluke; da postupa po molbama za pomilovanje u skladu sa zakonom; da rješava o priznavanju odluka stranih sudova, stranih trgovačkih sudova i stranih arbitraža; da pruža međunarodnu pravnu pomoć u krivičnim predmetima; i da vrši druge poslove određene zakonom.

3.3. Osnovni sudovi u Republici Srpskoj

U Republici Srpskoj djeluje 19 osnovnih sudova.² Ovi sudovi osnivaju se za područje jedne ili više opština [3]. Stvarana nadležnost sudova bazirana je na sledećem: Odlučivanje u krivičnim predmetima u prvom stepenu da sudi: za krivična djela za koja je zakonom propisana kao glavna kazna novčana kazna ili kazna zatvora do 10 godina, ako posebnim zakonom nije određena nadležnost drugog suda; za krivična djela za koja je posebnim zakonom određena nadležnost osnovnog suda; za krivična djela za koja je Sud Bosne i Hercegovine prenio nadležnost na osnovni sud; u svim krivičnim postupcima protiv maloljetnika; da postupa tokom istrage i nakon podizanja optužnice u skladu sa zakonom; da odlučuje o vanrednim pravnim lijekovima kad je to zakonom predviđeno; da odlučuje o brisanju osude i prestanku mjera bezbjednosti i pravnih posljedica osude, na osnovu sudske odluke; i da postupa po molbama za pomilovanje u skladu sa zakonom.

-U građanskim predmetima da u prvom stepenu sudi: u svim građanskim sporovima i u vanparničnom postupku.

-U prekršajnim predmetima da u prvom stepenu odlučuje: u svim prekršajnim predmetima; da odlučuje o zahtjevima za ponavljanje prekršajnog postupka.

-U privrednim predmetima, za sudove koji imaju privredno odjeljenje, da u prvom stepenu sudi: u sporovima koji se odnose na prava i obaveze po osnovu pravnog prometa roba, usluga, vrijednosnih papira, vlasničkih i drugih stvarnih prava na nekretninama, kao i na prava i obaveze proistekle iz vrijednosnih papira, u kojima su obje stranke u postupku pravno lice ili fizičko lice koje, u svojstvu samostalnog preduzetnika ili drugom svojstvu, obavlja privrednu ili drugu registrovanu djelatnost u vidu osnovnog ili dopunskog zanimanja; u sporovima koji se odnose na brodove i na plovidbu na moru i unutrašnjim vodama, kao i u sporovima na koje se primjenjuje plovidbeno pravo, osim sporova o prevozu

² Osnovni Sudovi u RS imaju sjedišta u Banja Lukci, Prnjavoru, Mrkonjić Gradu, Bosanskom Novom, Prijedoru, Bosanskoj Gradišci, Kotor Varošu, Srebrenici, Zvorniku, Bijeljini, Derventi, Doboju, Tesliću, Modriči, Foči, Trebinju, Višegradu, Vlasenici i Sokolcu.

putnika; u sporovima koji se odnose na avione, kao i u sporovima na koje se primjenjuje vazduhoplovno pravo, osim sporova o prevozu putnika; sporove iz autorskog prava, srodnih prava i prava industrijske svojine; sporove nastale povodom djela za koja se tvrdi da predstavljaju nelojalnu konkurenciju ili monopolistički sporazum; i u postupku stečaja i likvidacije, u skladu sa zakonom, kao i u svim sporovima koji nastanu u toku i povodom provođenja postupka stečaja i likvidacije.

U drugim predmetima: da provodi izvršni postupak, ako zakonom nije drugačije određeno; da određuje mjere obezbjeđenja, ako zakonom nije drugačije određeno; da rješava u posebnim postupcima, ako zakonom nije drugačije određeno; da obavlja zemljišno-knjižne poslove, u skladu sa zakonom; da pruža pravnu pomoć sudovima u Bosni i Hercegovini; da vrši poslove međunarodne pravne pomoći, ako zakonom nije određeno da neke od tih poslova vrši okružni sud; da vrši poslove upisa u registre pravnih lica i samostalnih preduzetnika ako je to zakonom utvrđeno; i da vrši druge poslove određene zakonom.

4. Sudovi u Brčko Distriktu Bosne i Hercegovine

Distrikt Brčko je administrativna jedinica (condominijum) koja je pod suverenitetom Bosne i Hercegovine. Uspostavljen je odlukom Međunarodnog arbitražnog tribunala 2000. Ima osnovano svoje sudstvo. U tom smislu pruža sve potrebne slobode svojim građanima i nepristrasno i nezavisno suđenje u svim predmetima. Sudsku vlast u Brčko Distriktu Bosne i Hercegovine vrše Osnovni sud Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine i Apelacioni sud Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine [4]. Sudovi se osnivaju za područje Distrikta u skladu sa Statutom. Osnovni sud je nadležan za sve krivične, prekršajne i građanske predmete, izuzev kada je zakonom propisano drugačije. Apelacioni sud ima nadležnost da odlučuje o: redovnim pravnim lijekovima izjavljenim na odluke Osnovnog suda; vanrednim pravnim lijekovima izjavljenim na pravosnažne sudske odluke. Sudovi Distrikta sude nepristrasno u skladu s odlukama Arbitražnog tribunala za spor oko međuentitetske linije razgraničenja u oblasti Brčkog i nalozima supervizora koji su doneseni u skladu sa tim, Ustavom i zakonima Bosne i Hercegovine, ovim statutom i zakonima Distrikta.

Sudovi Distrikta imaju opštu nadležnost. Osnivanje, organizacija i nadležnost sudova Distrikta utvrđuju se zakonom. Vlada Distrikta je obavezna da pomaže sudovima u njihovom radu i bez odlaganja izvršava sve odluke i naloge sudova. Sudije, su istaknuti pravници visokih profesionalnih i moralnih kvaliteta i posjeduju druge kvalifikacije predviđene zakonom. Nijedan sudija, ne može biti član političke stranke ili na bilo koji način biti uključen u neku političku aktivnost. Sudije, podliježu ograničenjima navedenim u članu 54.

ovog statuta. Svako imenovanje sudija u Distriktu je doživotno, osim u slučaju ostavke ili obaveznog penzionisanja s navršenih sedamdeset (70) godina života ili ukoliko su smijenjeni zbog dokazanog kršenja dužnosti. Predsjednici Osnovnog i Apelacionog suda će, prije nego što budu imenovani, biti sudije u tim sudovima. Oni će biti imenovani na određen mandat, i obavljat će tu dužnost tokom cijelog trajanja mandata osim ukoliko daju ostavku ili odu u obaveznu penziju s navršenih sedamdeset (70) godina života ili budu smijenjeni zbog dokazanog kršenja dužnosti. Njihova imenovanja na funkcije predsjednika bit će različite od njihovih imenovanja na funkcije sudija tako da po isteku njihovih imenovanja na funkcije predsjednika oni i dalje ostaju sudije. Sudije, ne mogu vršiti nikakvu drugu javnu funkciju niti obavljati bilo koji drugi posao. Sudije, ne mogu biti krivično ni građansko pravno odgovorni za djela počinjena i mišljenja izražena u vršenju svojih dužnosti. Distrikt je dužan osigurati neophodnu finansijsku i drugu pomoć u cilju osiguranja pravilnog funkcionisanja sudstva, i njihove administracije

5. Sud i sudska Vlast u Bosni i Hercegovini

Mnogo je činjenica i razloga zbog kojih sud odnosno sudska vlast u Bosni i Hercegovini ima specifično mjesto i ulogu. Iz statističkih podataka proizilazi da sud ne ostvaruje svoju ulogu efikasno, ekonomično i kvalitetno kada se sagledaju dugotrajni sudskih postupci, veliki broj neriješenih slučajeva, nedovoljan broj sudija, korupcija, slab nivo kompjuterizacije, slaba komunikacija između medija i sudstva, mali broj disciplinskih postupaka protiv sudija.

Zaostali predmeti u postupku dovode do gubitka povjerenja građana u sud a poznato nam je da kao razlozi odugovlačenja sudskih postupaka su korupcija, neefikasna praksa u rukovođenju sudom³, manjak stručnih sudija i slično. Veli broj neriješenih predmeta naročito iz domena komunalija baca u „sjenu“ rad sudova. Rješavanje zaostalih predmeta gorući je problem pravosudnih institucija u Bosni i Hercegovini na kome Visoko sudsko i tužilačko vijeće Bosne i Hercegovine i Ministarstvo pravde Bosne i Hercegovine konstantno rade i zauzimaju određene stavove radi smanjenja broja predmeta angažovanjem određenog broja dodatnih sudija.

Osim toga Korupcija u sudstvu onemogućava procesuiranje kriminala i sprječava pristup pravdi, te onemogućava zaštitu ljudskih prava a često čujemo da su sudovi korumpirali ili pod uticajem politike. Odnosi medija i sudova tačnije njihova komunikacija je

³ Upravljanje u sudovima je efikasnije uz planiranje te upravljanje ljudskim i finansijskim resursima.

takođe od više manje gorućih problema gdje se nastoji pronaći formula radi uspostavljanje ravnoteže i osiguranja komunikacije a sve u cilju boljeg informisanja građanstva o radu sudova.

Pokretanje disciplinskih postupaka protiv sudija doprinosi njihovoj odgovornosti a samim tim u javnosti se prihvaća kao napredak rada sudova a sudije prihvataju odgovornost i primaju k znanju da se njihovo ponašanje kod donošenja odluka naravno mimo zakona neće staviti u „muzej starina“. Zato se često može čuti izreka: „Kada su građani bolje informisani o postojanju odgovornosti sudija imati će sigurno više povjerenja u sud i njegove organe.

6. Zaključak

Uloga suda u Bosni i Hercegovini ostvaruje se u skladu sa uslovima koji odražavaju kompleksnu strukturu države. Funkcioniranje sudske vlasti ide pozitivnim smjerom u kojem Visoko sudsko i tužilačko vijeće ima nezamjenjivu i naznačajniju ulogu koju smo posebno zapazili u reformi sudova za prekršaje koji su postali dio redovnih sudova sa kojima je uveden i sistem naplate novčanih kazni koji manjim dijelom koči taj napredak. Prepreke nesumljivo postoje i one svoje izvorište imaju u odvojenim sudskim sistemima na sva četiri sistema sudovanja: na državnom nivou, na nivou Republike Srpske, Federacije Bosne i Hercegovine i Brčko Distrikta, kao i različitim manje više normama utemeljenim u zakonima uspostavljenih sudova na teritoriji države Bosne i Hercegovine. Vrhovni sud Bosne i Hercegovine svojom uspostavom zasigurno bi riješio mnoge dileme Ustavnog suda Bosne i Hercegovine koji manjim ili većim dijelom zna počesto uzeti ulogu redovnog suda. Postojanje redovnog dakle Vrhovnog suda koji postoji u drugim zemljama zasigurno bi unio harmonizaciju u sudski sistem Bosne i Hercegovine. Posmatrajući funkcionalnost naših sudova odnosno naš sudski sistem na tri nivoa vidjeli smo da se osnovni, odnosno općinski sudovi bave i ulaze u domen predmeta koji svojom težinom nisu predmet njihovog rješavanja a predmeti sa težim posledicama jesu predmet kantonalnih odnosno okružnih kao i vrhovnih sudova Federacije Bosne i Hercegovine i Republike Srpske Bosne i Hercegovine. Cijenimo potrebnim usklađivanje nadležnosti sudova na svim nivoima u Bosni i Hercegovini koje bi vodilo stvaranje jedinstvenog sudskog sistema za cijelu Bosnu i Hercegovinu radi ujednačene primjene prava i održavanja pravnog sistema u kojima bi funkcionisanje sudova bilo jedinstveno te njeni građani ne bi imali nikakvih predrasuda i imali ni zasigurno puno povjerenje u njihov rad.

LITERATURA:

- [1] Zakon o sudovima u Federaciji Bosne i Hercegovine (2006); „Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine“, broj 38/05, 22/06, 63/10.
- [2] Ustav Republike Srpske; (1992); „Službeni glasnik Republike Srpske“, broj 3/92, 6/92, 8/92, 15/92, 19/92.
- [3] Zakon o sudovima Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine; (2007); „Službeni glasnik Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine“, broj 19/07, 20/07.
- [4] Ustav Federacije Bosne i Hercegovine; (1994); „Službene novine Federacije BiH“, broj 1/94.
- [5] Statut Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine; (2010); „Službeni glasnik Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine“, broj 17/08, 39/09.
- [6] Zakon o Visokom i Tužilačkom Vijeću Bosne i Hercegovine „Službeni list Bosne i Hercegovine br. 25/04).
- [7] Zakon o sudovima Republike Srpske; (2010); „Službene glasnik Republike Srpske“, broj 111/04, 109/05, 37/06, 119/08, 58/09.
- [8] Vodič kroz pravosuđe Bosne i Hercegovine; Visoko sudsko i tužilačko vijeće Bosne i Hercegovine; str. 3 – 4.

Muharem Selimović, Ph.D
Ivan Kostadinović, Ph.D

Courts in the system to achieve judicial functions Bosnia and Herzegovina

Summary

The task of the courts in Bosnia and Herzegovina on behalf of the state and its citizens to make legal decisions in disputes which are legal entities inflicted in a manner which violated the legal norms having regard to the disputes from criminal, labor, civil and property, family and other branches of law without specifying the relevant sanctions against entities any natural or legal persons who violated the legal norms. Studies conducted in recent years have shown that after the reform of the judicial authorities after 2005. So the courts do not fulfill their role to be satisfactory taking efficiently and quality execution of tasks that the state set up front. It was seen that this is a lengthy court procedures, then a large number of pending cases, insufficient number of judges, poor communication between the media and the judiciary, rarely initiating disciplinary proceedings against judges and the like. Statistical data undoubtedly show unenviable backlog of cases in courts, which only confirms that there is a certain form of inefficiency of the courts in our country. So that Bosnia and Herzegovina has two entities FBiH and RS and Brcko district condominium become part of the European Union, it is necessary to harmonize legalization with European standards and the same end. In this part, the author wants to work in their own way to contribute to the tasks of theoretical postulate Court be realized and placed on a higher level and gives the courts to their practical action to turn the creations of tasks at a higher level.

Key words: competence of courts, the judicial system, independence of the judges.